

СПРИЙМАННЯ ХУДОЖНЬОЇ ПРАВДИ ЧЕРЕЗ АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ (за романом І.Багряного "Тигролови")

У статті розглядається проблема сприймання художньої правди через аналіз твору.

Проблеми художнього сприймання завжди були в полі зору педагогічної науки. Їм присвятили свої роботи психологи, педагоги, методисти. Завдячуючи працям П.М. Якобсона, Л.С. Виготського, І.О. Синиці, Н.Й. Волошиної і Є.А. Пасічника, ми отримали можливість дослідити процес сприймання літературних творів та їх специфіку, навчилися пізнавати мистецтво, розуміти і сприймати художню правду літературного твору [1].

Матеріалом для художнього сприймання є кращі твори літератури, на основі яких виявляється своєрідність шляхів розвитку світової художньої культури. Вивчення творів високої художньої вартості спрямовується передусім на задоволення пізнавально-інформативних потреб та формування у студентів уявлень про місце та значення художнього твору в житті людини, на здійснення повноцінного сприймання та оцінювання художніх творів. І тому поряд із такими компонентами, як ознайомлення та оцінювання виділяється сприймання. І саме література має великі можливості для повноцінного сприймання художнього твору.

Адже як вид мистецтва художня література впливає на почуття людини, розвиває її естетичні смаки, виховує різноманітні риси характеру, формує світогляд, свідомість. Як предмет, література містить у собі ряд достатніх і необхідних знань, які за певних умов формують цілісну картину світу, породжують виникнення естетичного сприйняття дійсності. Вона вчить читача розуміти глибину тієї мови, якою промовляють мистецькі образи, в якій текст і підтекст злиті воедино. І тільки література, що творить образи, зображує навколишній світ за власноствореними законами, стає правдивим свідченням епохи і приходить до читача в конкретно наповненій образній формі.

Література, як і наука, провадить дослідження суспільства і навколишнього світу, виконує спільне завдання – відтворення життя, діяльності, духовного світу людини, явищ і предметів природи, але, на відміну від науки, література не обмежена у своїх дослідженнях. Якщо наукова праця з історії робить повідомлення про масові репресії, які проводив сталінський режим по відношенню до українського народу, наводить статистичні дані, з'ясовує політичні і соціальні причини трагедії цілої нації, то, наприклад, у романі "Тигролови" І. Багряного ми бачимо конкретних осіб – родину Сірків, Григорія Многогрішного, незламної, гордої, вільної людини; ката Медвина, новітнього "тигролова", що полює на людей, як на звірів. Змальовані у творі картини реального життя – не повідомлення, а справжні картини страшною тогочасною дійсності, які доносить автор до нас через особистісне сприйняття і подає через зображені ним образи. Відтворюючи політичне, соціальне та економічне життя своїх сучасників, він взяв для художнього зображення найбільш важливі проблеми і конфлікти, створив образи борців свого часу, через яких і намагався виразити суспільно-політичні ідеї, залучити до них засобами слова. Досліджуючи життєвий шлях І. Багряного, ми розуміємо, що в основу роману "Тигролови" було покладено події, що сталися під час відбування автором заслання на Далекому Сході. Образ головного героя Григорія Многогрішного можна з впевненістю назвати суто автобіографічним, тобто таким, що ввібрав у себе багато від характеру, переживань, мрій самого письменника. Справжні події з його особистого життя стали сюжетом, перетворились на життєві, реальні картини. Характери, вчинки і поведінка реальних людей знаходять своє втілення у вчинках, поведінці і характерах літературних героїв. А шлях від авторської, творчої уяви до повного, осмисленого сприйняття читачем твору не простий і передбачає аналітичний підхід при знайомстві з твором. Лише завдяки різним підходам до аналізу літературного твору можлива плідна робота відтворюючої уяви читача, прямого співпереживання з героями роману і включення в співтворство з письменником. З'являється можливість у повному обсязі сприйняти літературний твір у всій його багатій життєвій формі.

При вивченні роману І. Багряного "Тигролови" можна побудувати роботу за схемою аналізу кожного з двадцяти розділів твору, характеризуючи основних дійових осіб (Григорія Многогрішного, родину Сірків, їх ставлення до Григорія); життя, побут і працю українців на Далекому Сході, дотримання ними традицій і звичаїв свого народу; ставлення до людей і природи, що їх оточує. Також можна використовувати пообразний аналіз, у центрі якого поставлено образ Григорія Многогрішного, простого українського хлопця, який за любов до рідного краю, за прагнення до свободи отримує двадцять п'ять років таборів. Навколо цього образу групуються інші персонажі. Надзвичайно яскраво змальовані образи суворої природи Далекого Сходу, тваринний і рослинний світ краю. Для повноцінного ознайомлення з твором необхідно ввести проблемний метод аналізу. Постановка проблеми стимулює роботу уяви, вводить читача в світ створених письменником образів, примушує співпереживати. Для обговорення можна запропонувати декілька проблем, як-от: "Духовна і фізична незламність Григорія Многогрішного", "Україна - це там, де живуть українці", "Зв'язок минулого і сучасного в романі "Тигролови". Обов'язково потрібно звернути увагу на художні деталі, які допомагають розкрити образи, ідейний задум письменника, зконцентрувати увагу на образі автора у творі, збагнути його ставлення до зображеного, до створених ним героїв.

Співпереживання, яке виникає як емоційне ставлення до героїв роману, витікає із особистісного сприйняття героїв художнього твору і відзначається тим, що намагається випередити зображені події власним прагненням угадати прийняті героями відповідальні рішення. Саме воно базується на властивості людини навмисно або мимоволі поставити себе на місце літературного героя, подумки перевтілюватись у нього. Саме завдяки співпе-

реживанню з'являється віра читача у правду сприйнятого, у правду можливого. Ми згадували, що саме література по-своєму вміє видавати за життєву правду правду художню, перетворену за певними мистецькими законами, але тільки читач по-своєму може розпізнати життєву реальність в образах, створених мистецтвом.

Досягти повноцінного сприймання тексту у його художній правді можливо за умов, коли:

у роботі над текстом будуть враховуватись особливості засвоєння літературного твору;

при виборі методів для виявлення читацького сприймання будуть враховуватись особливості літературного роду, жанру твору;

система занять спрямована на розвиток творчого мислення і формує вміння бачити виражену авторську художньо-естетичну позицію.

Побудувавши сюжет, створивши образи, письменник подає нам завершену комунікативну одиницю - твір, але тільки читач може стверджувати, що твір завершений, і відбудеться це у випадку, коли твір у повному обсязі пройде через його свідомість, стане предметом особливих естетичних відносин. Стати співавтором читач зможе тоді, коли не буде напам'ять цитувати уривки з тексту, а сприйме те, що приховано у тексті, увійде в його образно-художній зміст і зможе по-своєму, не відходячи від життєвої правди, тлумачити текст.

1. Пасічник Е.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах. - К.: Ленвіт, 2000. – 383 с.
2. Волошина Н.Й. Наукові основи методики літератури. – К.: Ленвіт, 2002. – 343 с.

Матеріал надійшов до редакції 6.02.2004 р.

Халін В.В. Восприятие художественной правды путем анализа литературного произведения (по роману И. Багряного "Тигролови").

В статье рассматривается проблема восприятия художественной правды путем анализа произведения.

Khalin V.V. The Perception of the Truth by Means of a Literary Work Analysis (based on the novel "The Tiger Hunters" by I. Bagryanyu).

The paper centers on the problem of truth perception by means of a literary work analysis.